SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 26. marca 2009 *

V zadevi C-348/07,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Landgericht Hamburg (Nemčija) z odločbo z dne 18. junija 2007, ki je prispela na Sodišče 27. julija 2007, v postopku

Turgay Semen

proti

Deutsche Tamoil GmbH,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi P. Jann, predsednik senata, M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (poročevalec) in J.-J. Kasel, sodniki,

* Jezik postopka: nemščina.

generalni pravobranilec: M. Poiares Maduro,
sodna tajnica: C. Strömholm, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 18. septembra 2008,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za T. Semena H.-J. Rust, odvetnik,

– za Deutsche Tamoil GmbH T. Wambach, odvetnik,

– za nemško vlado M. Lumma in J. Kemper in T. Baermann, zastopniki,

– za italijansko vlado I. M. Braguglia, zastopnik, skupaj s S. Fiorentino, avvocato dello Stato,

– za Komisijo Evropskih skupnosti H. Støvlbæk in H. Krämer, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 19. novembra 2008

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 17 Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih (UL L 382, str. 17, v nadaljevanju: Direktiva).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora, ki ga je sprožil T. Semen, upravljavec bencinske črpalke v lasti Deutsche Tamoil GmbH (v nadaljevanju: Deutsche Tamoil), glede zneska nadomestila ob prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju, do katerega je T. Semen upravičen, ker mu je navedena družba odpovedala pogodbo o trgovskem zastopanju.

Pravni okvir

Skupnostna ureditev

3 Člen 17 Direktive določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi trgovskemu zastopniku po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju zagotovijo nadomestilo v skladu z odstavkom 2 ali odškodnino v skladu z odstavkom 3.

2. (a) Trgovski zastopnik ima pravico do nadomestila, če in kolikor:

– je naročitelju priskrbel nove stranke ali razširil poslovne stike z obstoječimi strankami in naročitelj še uživa velike prednosti v poslih s temi strankami in

– je plačilo tega nadomestila ob upoštevanju vseh okoliščin ustrezno, predvsem glede provizije, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan in ki izhaja iz poslov s temi strankami. Države članice lahko predvidijo, da te okoliščine zajemajo tudi izvajanje ali neizvajanje konkurenčne klavzule v skladu s členom 20;

(b) znesek nadomestila ne more presegati višine, ki ustreza letnemu nadomestilu, izračunanemu na podlagi letnega povprečja plačil, ki jih je trgovski zastopnik prejemal zadnjih pet let, in če se pogodba sklene za manj kakor pet let, se nadomestilo izračuna glede na povprečje tega obdobja;

(c) odobritev tega nadomestila trgovskemu zastopniku ne preprečuje uveljavljanja odškodnine.

[…]“

Nacionalna ureditev

4 Člen 89b(1) nemškega gospodarskega zakonika (Handelsgesetzbuch) v različici, ki je veljala v času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari, prenaša člen 17(2) Direktive v nacionalno pravo. Člen določa:

„1. Trgovski zastopnik lahko po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju od naročitelja zahteva primerno nadomestilo, če in kolikor:

(1) naročitelj tudi po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju še uživa velike prednosti iz poslov z novimi strankami, ki jih je pridobil trgovski zastopnik,

(2) trgovski zastopnik zaradi prenehanja veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju izgubi pravice do provizije – do katere bi bil upravičen, če bi pogodba o trgovskem zastopanju še veljala – iz že opravljenih poslov in poslov, ki jih je v prihodnosti treba opraviti s strankami, ki jih je pridobil; in

(3) je plačilo nadomestila ob upoštevanju vseh okoliščin ustrezno.

2. Če je trgovski zastopnik poslovne stike z obstoječo stranko tako pomembno razširil, da po tržnih načelih ustreza pridobitvi nove stranke, se šteje, da je pridobil novo stranko.“

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

5 T. Semen je od 1. novembra 2001 do 31. decembra 2005 upravljal bencinsko črpalko družbe Deutsche Tamoil v Berlinu. V njenem imenu in za njen račun je prodajal predvsem gorivo in maziva, poleg tega pa tudi telefonske kartice različnih operaterjev, ki mu jih je dala na voljo navedena družba.

6 Družba Deutsche Tamoil je del libijske skupine družb Oilinvest, ki v Nemčiji upravlja mrežo približno 250 bencinskih črpalk, in sicer hkrati pod glavno znamko Tamoil, ki izhaja iz njenega imena, in pod cenejšo znamko HEM, ki je drugotnega pomena.

7 T. Semen je upravljal črpalko HEM. Njegova provizija za gorivo je bila izračunana na podlagi prodane količine (provizija za liter), za olja pa na podlagi prometa. Če so gorivo

kupovali imetniki kartic za gorivo, ki jim je družba Deutsche Tamoil odobrila znižanje cen, je bila provizija T. Semena, izračunana na podlagi prodane količine, zelo nizka.

8 Landgericht Hamburg je bilo zaprošeno, naj odloči o nadomestilu, ki naj bi bilo izplačano T. Semenu po prenehanju veljavnosti njegove pogodbe o trgovskem zastopanju z družbo Deutsche Tamoil.

9 V skladu z nemško sodno prakso so tri merila, določena v členu 89b(1) nemškega gospodarskega zakonika, kumulativna in se medsebojno omejujejo. Zato nadomestilo ne more presegati najnižjega zneska, izračunanega na podlagi izvajanja enega od treh meril.

10 Opirajoč se na to sodno prakso se predložitveno sodišče nagiba k temu, da bi člen 17(2)(a) Direktive razlagalo tako, da je na podlagi te določbe – v skladu s katero je provizija, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan, samo en dejavnik, ki ga je treba upoštevati pri preučitvi ustreznosti – prav tako mogoče šteti, da znesek provizije, za katerega je trgovski zastopnik prikrajšan, pomeni zgornjo mejo nadomestila.

11 Ker je Landgericht Hamburg vendarle dvomilo o navedeni razlagi člena 17(2)(a) Direktive, je prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je združljivo s členom 17(2)(a) Direktive, da se pravica do nadomestila, do katerega je upravičen trgovski zastopnik, omeji z izgubami provizij zaradi prenehanja pogodbe o trgovskem zastopanju, čeprav je treba prednostim, ki jih še naprej uživa naročitelj, pripisati višjo denarno vrednost?

2. Ali je treba za namene zgoraj navedenega izračuna upoštevati tudi prednosti, ki so jih pridobile druge družbe te skupine, del katere je naročitelj?“

Vprašanji za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

12 S prvim vprašanjem predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 17(2)(a) Direktive razlagati tako, da pravice trgovskega zastopnika ni mogoče avtomatično omejiti z njegovimi izgubami provizije, nastalimi zaradi prenehanja veljavnosti pogodbenega razmerja, čeprav je treba prednostim, ki jih še naprej uživa naročitelj, pripisati višjo denarno vrednost.

13 V zvezi s tem je treba najprej poudariti, da je pri razlagi člena 17 Direktive treba upoštevati njegov cilj in sistem, ki ga uvaja (glej sodbo z dne 23. marca 2006 v zadevi Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, ZOdl., str. I-2879, točka 17).

14 Dalje, ni sporno, da je cilj Direktive uskladitev prava držav članic glede pravnih razmerij med strankami pogodbe o trgovskem zastopanju. Direktiva še posebej želi zaščititi trgovske zastopnike v njihovih razmerjih z naročitelji in za to med drugim uvaja pravila, ki v členih od 13 do 20 urejajo sklenitev in prenehanje veljavnosti pogodbe o zastopanju (zgoraj navedena sodba Honyvem Informazioni Commerciali, točki 18 in 19).

15 Glede prenehanja veljavnosti pogodbe člen 17(1) Direktive uvaja sistem, ki državam članicam omogoča, da izberejo med dvema možnostma. Te namreč lahko sprejmejo ukrepe, ki so potrebni, da se trgovskemu zastopniku po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju zagotovi bodisi nadomestilo, določeno v skladu z merili, navedenimi v odstavku 2 tega člena, bodisi odškodnina za škodo v skladu z merili, določenimi v odstavku 3 tega člena.

16 Zvezna republika Nemčija se je odločila za možnost, določeno v členu 17(2).

17 V skladu z ustaljeno sodno prakso je sistem, ki ga uvaja člen 17 Direktive zlasti glede zaščite trgovskega zastopnika po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju, obvezen (sodba z dne 9. novembra 2000 v zadevi Ingmar, C-381/98, Recueil, str. I-9305, točka 21, in zgoraj navedena sodba Honyvem Informazioni Commerciali, točka 22).

18 Glede nadomestila zaradi prenehanja veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju lahko države članice izvajajo svojo diskrecijsko pravico glede načina izračuna tega nadomestila le v okviru, ki ga natančno določata člena 17 in 18 (zgoraj navedeni sodbi Ingmar, točka 21, in Honyvem Informazioni Commerciali, točka 35).

19 Postopek sistema, določenega v členu 17 Direktive, se deli na tri faze. Cilj prve od teh faz je, najprej, v skladu z določbo člena 17(2)(a), prva alinea, te direktive kvantificirati prednosti, ki jih naročitelj uživa iz poslov s strankami, ki jih je pridobil trgovski zastopnik. Cilj druge faze je v skladu z drugo alineo te določbe preveriti, ali je znesek, določen na podlagi zgoraj navedenih meril, ustrezen, in sicer ob upoštevanju vseh okoliščin tega primera in še zlasti provizije, za katero je prikrajšan trgovski zastopnik.

Nazadnje, v tretji fazi, se znesek nadomestila določi glede na zgornjo mejo, določeno v členu 17(2)(b) Direktive; ta se upošteva le, če jo znesek, izračunan v prejšnjih dveh fazah, presega.

20 Posledično mora – ker izgube provizije pomenijo le enega od več dejavnikov, upoštevnih za določitev ustreznosti zneska nadomestila – nacionalno sodišče v drugi fazi svoje presoje oceniti, ali je nadomestilo, priznano trgovskemu zastopniku, končno, ustrezno, in torej ali – ter po potrebi koliko – ga je ob upoštevanju vseh okoliščin tega primera treba prilagoditi.

21 Glede na cilj Direktive, kot je bil naveden v točki 14 te sodbe, iz tega sistema izhaja, da je razlago člena 17 Direktive, kot jo je navedlo predložitveno sodišče, mogoče sprejeti le, če je izključeno, da bi taka razlaga škodovala trgovskemu zastopniku.

22 V zvezi s tem je dalje treba ugotoviti, da se je Sodišče že sklicevalo na poročilo Komisije z dne 23. julija 1996 (COM(96) 364 konč.) o izvajanju člena 17 Direktive. To poročilo vsebuje podrobne navedbe o dejanskem izračunu nadomestila, da bi olajšalo enotnejšo razlago člena 17 (glej zgoraj navedeno sodbo Honyvem Informazioni Commerciali, točka 35). To poročilo tudi našteva različne dejavnike, ki jih je treba upoštevati pri praktični presoji ustreznosti nadomestila, od katerih so nekateri lahko v prid višjemu nadomestilu.

23 Ob upoštevanju teh preudarkov je torej treba ugotoviti, da se diskrecijska pravica – ki jo države, kjer je treba, lahko izvajajo, da bi se nadomestilo zaradi prenehanja veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju, do katerega je upravičen trgovski zastopnik, ustrezno prilagodilo – ne sme razlagati tako, da se nadomestilo lahko prilagodi samo navzdol. Taka razlaga člena 17(2)(a), druga alinea, Direktive, ki bi omogočila avtomatično izključitev kakršnega koli povišanja nadomestila, bi namreč pomenila razlago, ki bi bila v škodo trgovskemu zastopniku zaradi prenehanja veljavnosti pogodbe.

24 Iz tega izhaja, da ni mogoče sprejeti sodne prakse, kakršna je opisana v točki 9 te sodbe, ki za izvajanje merila ustreznosti – ko prednosti, ki jih še vedno uživa naročitelj, presegajo oceno provizije, za katero je bil prikrajšan trgovski zastopnik – avtomatično izključuje možnost povišanja nadomestila do najvišje vrednosti, ki jo določa člen 17(2)(b) Direktive.

25 Glede na prej navedeno je na prvo vprašanje treba odgovoriti, da je člen 17(2)(a) Direktive treba razlagati tako, da ne dovoljuje, da bi bilo nadomestilo, do katerega je upravičen trgovski zastopnik, mogoče avtomatično omejiti z zneskom provizij, za katere je bil prikrajšan zaradi prenehanja veljavnosti pogodbenega razmerja, čeprav je treba prednostim, ki jih še naprej prejema naročitelj, pripisati višjo denarno vrednost.

Drugo vprašanje

26 Z drugim vprašanjem predložitveno sodišče dejansko sprašuje, ali je treba člen 17(2)(a) Direktive razlagati tako, da bi se v primeru, ko naročnik pripada skupini družb, prednosti, ki jih pridobijo družbe te skupine, morale obravnavati kot prednosti naročitelja in bi jih bilo treba upoštevati pri izračunu nadomestila, do katerega je upravičen trgovski zastopnik.

27 Razlago člena 17(2)(a), prva alinea, Direktive je treba začeti z njegovim besedilom.

28 Glede tega je treba ugotoviti, da ta določba obravnava izključno pogodbena razmerja „stranke/naročitelj“ in prednosti „naročitelja“, ki izvirajo iz poslov s temi strankami. Na

podlagi dobesedne razlage člena 17(2)(a), prva alinea, Direktive je torej mogoče sklepati, da ta določba prednosti tretjih izključuje iz upoštevanja pri izračunu „prednosti naročitelja“.

29 To razlago – torej razlago, ki upošteva izključno razmerje med naročiteljem in trgovskim zastopnikom – potrjuje sistematična razlaga navedenega člena.

30 Najvišji znesek nadomestila, določen v členu 17(2)(b) Direktive, je izračunan na podlagi plačila, ki ga prejme trgovski zastopnik. Vendar, kot je navedla italijanska vlada, tudi v primeru, ko naročitelj pripada skupini družb, plačilo vedno daje naročitelj, in ne druge družbe v skupini.

31 Nazadnje, ugotoviti je treba, da iz druge uvodne izjave Direktive izhaja, da je njen cilj med drugim varnost tržnih dejavnosti in posledično pravna varnost na področju trgovskega zastopanja. Ta cilj načeloma izključuje upoštevanje prednosti tretjih strank, razen če se naročitelj in trgovski zastopnik o tem nista posebej dogovorila. Zato mora nacionalno sodišče pogodbo o trgovskem zastopanju oceniti glede na upoštevno nacionalno pravo.

32 Glede na navedeno je na drugo vprašanje treba odgovoriti, da je treba člen 17(2)(a) Direktive razlagati tako, da se v primeru, ko naročitelj pripada skupini družb, prednosti, ki jih uživajo družbe v tej skupini, načeloma ne obravnavajo kot del prednosti naročitelja in jih zato ni treba nujno upoštevati pri izračunu zneska nadomestila, do katerega je upravičen trgovski zastopnik.

Stroški

33 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

1. **Člen 17(2)(a) Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih je treba razlagati tako, da ne dovoljuje, da bi bilo nadomestilo, do katerega je upravičen trgovski zastopnik, mogoče avtomatično omejiti z zneskom provizij, za katere je bil prikrajšan zaradi prenehanja veljavnosti pogodbenega razmerja, čeprav je treba prednostim, ki jih še naprej prejema naročitelj, pripisati višjo denarno vrednost.**

2. **Člen 17(2)(a) Direktive 86/653 je treba razlagati tako, da se v primeru, ko naročitelj pripada skupini družb, prednosti, ki jih uživajo družbe v tej skupini, načeloma ne obravnavajo kot del prednosti naročitelja in jih zato ni treba nujno upoštevati pri izračunu zneska nadomestila, do katerega je upravičen trgovski zastopnik.**

Podpisi